

ZATAJENO POROČILO SE JE LE PRIKAZALO

Te poročilo bo objavljeno s poročilom premoške komisije v mesecu oktobru. — Iz zatajenega poročila je pa razvidno delovanje antracitnega monopola.

Washington, D. C. — Premogova komisija Združenih držav bo s svojim poročilom, ki izide v petih zvezkih v mesecu oktobru, objavila tudi W. Jett Lauckovo analizo, ki obsega dva zvezka. Objavljena bo le sumarična analiza, zato zvezka ne bodejo pokazala, kako je bil monopol ustanovljen, iz kaj je sestavljen, kako deluje in kdo ima dobiček od njega.

Komisija pravi v predgovoru k sumaričnim študijam: "Komisija smatra dokumente, ki jih je pripravil mr. Lauck, za preliminarno študijo, ki služijo nji kot vodnik pred dovršenjem njenih originalnih preiskav in ne kot štano poročilo za objavo. Komisija ni sprejela teh dokumentov kot del tega, kar je dognala, ampak jih je predložila s svojim poročilom vred kongresu kot informacije. Tiskovni odbor je sklenil, da jih ne tiska popolnoma zaradi previsokih stroškov. Dokončano poročilo z dodatki se lahko pregleda pri komisiji, ako se vpraša ravnatelja geološkega pregleda."

Dejstvo je to, da komisija ni vodila originalnih preiskav, in da Lauckov dokument ni bil dobrodošel dokument, ki nič ne pomeni.

Lauck pravi v svoji sumarični analizi, da monopol, ki je bil obsojen in razpuščen od najvišjega sodišča, (ki se pa ni bistveno izpremenil) vključuje osredotočenje lastništva in kontrole premovalniških operacij premovalnih plasti po železnih, kfrkrižajo razna antracitna polja. Dale razvoj skupnih interesov sedmih železniških družb, ki prevažajo premog. Dalje vailjenje velikega števila zvođenih delnic. Temu sledi prikritje velikih monopolovih profitov z množenjem korporacij, fiskalna kontrola Morganovih bančnih interesov in zaveznikov nad antracitom, razširjenje te kombinacije do prodaje na drobno s pomočjo korporacije, ki uravnava razdelitev premoga v Bostonu, New Yorku in Chicagu.

Lauck analizira, da se je skozi petdeset let poizkušalo legalno razpustiti antracitno zvezo, toda zastoj. Dokler so veljavne sedanje postave, je trust popolnoma varen. On priporoča, da se preiščejo železniške voznine, če so pravične, najvišja finančna kontrola industrije in če je mogoče dobiti sredstva za kontrolo industrije.

On priporoča, da se priobčijo vsa dejstva glede produkcije, stroškov itd. in da se prisilijo antracitne družbe prijaviti za vladno dovoljenje. V teh vladnih dovoljenjih, naj bodo zapisani pogoji, pod katerimi se družba zaveže obratovati rudnike in producirati premog. Med temi pogoji mora biti določba, da družba prizna rudarjem pravico do organizacije.

On želi, da se ustanovi posebni antracitni odbor, katerega delo pa vodi poslovica, v kateri so zapisane pravice delavcev. Po njegovem mnenju bi ta odbor ne mogel izvršiti kaj takega kot železniški delavski odbor, ki ga niso vezala nobena pravila.

Velika stavka avstrijskih uradnikov.

Dunaj, 12. sept. — Več ko 95.000 vladnih uradnikov je zastavalo radi prenizke plače. Včeraj so stavkarji organizirali demonstracije, katerih se je udeležilo 8000 oseb.

Pregled dnevnih dogodkov

Amerika.

Predsednik Coolidge odredil preiskavo o stanju zračne flote. Governor Pinchot je posegel v stavko rudarjev.

Delavstvo je žrtev v konkurenčnem boju.

Zatajeno poročilo se je prikazalo.

Združitev ameriških in angleških tekstilnih baronov.

Devet dni v hidroplavu na vodah Pacifika.

Po svetu.

Angleško delavstvo se je izreklo za razpad britanskega imperija.

Francija je obrnila hrbet Poljakom in Čehom.

Francoska ofenziva v Maroku je uspešna.

KONVENČNE VESTI

Pennsylvanska delegacija ustavila promet v downtownu.

Ko je 85 delegatov iz Pennsylvanije, ki so imeli poseben železniški voz, prišlo v soboto zjutraj na Union postajo v Chicagu, so okupirali prvo električno karo, ki je prišla mimo in katera jih je imela peljati proti glavnemu uradu S. N. P. J. Trajalo je malone petnajst minut predno je velika pennsylvanska delegacija napolnila karo, ki je potrpežljivo čakala. Medtem je promet na ulici zastal kakor bi odrezal. Nabrala se je dolga vrsta električnih vozov, avtomobilov, truckov in pasažirjev, ki niso mogli dalje. Bila je najhujša panika. Policaji, ki pazijo na promet, so bili nervozni in vse je križem izpraševalo kaj se je zgodilo. Toda zgodilo se ni nič, razen da je armada slovenskih delegatov zaprla ulico. Pozneje je eden delegat dejal: "Kakor smo ustavili promet na čikaški ulici, tako lahko ustavimo vsako reakcijo, ako bomo držali skupaj". — Delegacija iz Pennsylvanije je po državah najmočnejša na waukeganski konvenciji.

Pinchot je posegel v rudarsko stavko

Pozval je zastopnike rudarjev in operatorjev na konferenco.

Philadelphia, Pa. — Pennsylvanski governor Pinchot je 11. t. m. povabil predstavnike stavkojučih rudarjev v okrožjih antracita in lastnikov rogov, naj ga obiščejo na njegovem domu v Milfordu, Pa. in ga informirajo o situaciji glede pogajanja za novo mezdno pogodbo.

John L. Lewis, predsednik rudarske unije, ki ima zdaj svoj začasni stan v Philadelphiji, je takoj sprejel vabilo in odgovoril governorju, da ga poseti v ponedeljek.

W. W. Inglis, predsednik operatorskega pogajalnega odbora, je tudi sprejel in se takoj odpeljal k Pinchotu.

Pinchot je pojasnil, da ne mara še intervenirati. Namen njegovega poziva je, da se informira kako stoji situacija. Dalje je rekel, da je stavka rudarjev v glavnem vprašanje vse dežele, ne samo Pennsylvanije, zato on smatra, da ima predsednik Združenih držav pravico do prve besede v tej zadevi. S tem je governor namignil, da želi, naj predsednik Coolidge pretrga molk.

Lewis ni hotel komentirati Pinchotove akcije, rekel pa je, da rudarji so pripravljeni na obnove pogajanj vsak čas kakor hitro operatorji izpremenijo sedanje stališče.

S stavkovnega polja ni nič novega.

ZDRUŽITEV MEDNARODNIH TEKSTILNIH BARONOV

Tekstilni senator priporoča tako združitev. — To pomeni, da se delajo priprave za mednarodno kapitalistično fronto proti tekstilnim delavcem.

New York, N. Y. — Jesse H. Metcalf, zvezni tekstilni senator iz države Rhode Island in eden največjih tovarnarjev za izdelovanje volnenega blaga, je priporočal v govoru, da se vrše konference med ameriški in britskimi tekstilnimi tovarnarji za utrjevanje industrije. Tekstilni tovarnarji se zadnje mesece poslužujejo besed "utrjevanje industrije" precej pogosto, kar pomeni v podjetniškem jeziku, da nameravajo določiti mezde, delavni čas, delavne razmere in cene za tekstilne produkte.

Značilno je, da senator Metcalf prihaja s tako propagando v javnost ob času, ko so tekstilni tovarnarji na obeh krajih velike luže pričeli zniževati delavske mezde. V tovarnah za izdelovanje volnenega blaga v Ameriki so naznanili dne 27. julija in dne 3. avgusta, da se znižajo delavske mezde. V Bradfordu na Angleškem so pa naznanili, da se mezde znižajo dne 25. julija. Takrat so zavedni delavci takoj izjavili, da ta akcija dokazuje, da postoji sporazum med ameriški in britskimi tekstilnimi baroni za znižanje mezde.

V Ameriki se kapitalistom posrečilo izvesti znižanje mezde skoraj v vseh tovarnah, v katerih izdelujejo volneno blago. Britski kapitalisti so pa imeli smolo. Njih načrt za znižanje mezde je bil poražen. Ako se ustanovi prava mednarodna zveza tekstilnih baronov, tedaj bodo ti složno nastopili po vseh deželah, v katerih postoji zveza, proti delavstvu ob času stavke.

Metcalf ni na dobrem glasu med delavci. Zato bo tudi vsaka zveza tovarnarjev, ki se ji on pridruži, zniževala delavske mezde in poslabševala delovne razmere v tovarnah. Metcalf je v državi Rhode Island poznan kot tovarnar, ki je delavcem naprtal več dela. V neki njegovi tovarni v državi New York zdaj delavci stavkajo, ker je znižal mezdo za deset odstotkov.

Metcalf lastuje tovarne, v katerih izdelujejo blago iz volne in bombaža. Lani so delavcem v tovarnah za izdelovanje blaga iz bombaža znižali mezdo za deset odstotkov, letos so prišli na vrsto delavci v tovarnah za izdelovanje volnenega blaga. V Indiji tudi stavkajo tekstilni delavci proti meznemu znižanju.

Gibanje za poslabšanje položaja tekstilnih delavcev je že prišlo po vsem svetu. Združeno je britskih in ameriških tekstilnih tovarnarjev se najbrž prav hitro izvrši. Temu združenju se pridružijo tudi tovarnarji drugih dežel.

Iz tega sledi, da morajo tekstilni delavci združenim tekstilnim baronom vsega sveta postaviti nasproti enotno mednarodno fronto strokovno organiziranih tekstilnih delavcev.

VROČINA JE ŠLA. — PRVI SNEG V COLORADU.

Chicago. — Slamnike na klin ali v peč — in proč s tenkimi oblekami! Vročina, v kateri se je kahal ves srednji zapad zadnje tri tedne, je šla za letos. Tako je naznanil neusmiljeni vremenski prerok Henry J. Cox. Prišli so hladni jesenski dnevi. Lahko se pridejo kratke perijode indijanske poletja, da ali ne, toda zanašati se ni.

Colorado Springs, Colo. — Prvi letošnji sneg je v petek pokrnil Pike's Peak.

Predkonvenčna slavnost v Chicagu

Navzoča je bila večina delegacij. V dvorani S. N. P. J. se nikdar ni bilo tako številne udeležbe. Banket, pevske točke, igra in prosta zabava pozno do nedelje zjutraj.

Chicago, 14. sept. — Delegati za osmo redno konvencijo so začeli prihajati v Chicagu zgodaj zjutraj v soboto, a prvi so prišli še pozno v petek. Največja skupina hkratu je prišla, ko je dospela delegacija iz Pennsylvanije, iz katere društva S. N. P. J. pošljejo sama 85 delegatov. Poleg tega so prihajale večje in manjše skupine iz vseh držav že v soboto dopoldne, poulična železnica je na Lawndale ave. ves predpoldne skoraj vsaki pot pripeljala skupino. Delegacija se je sestajala v gl. uradu, se tam seznanjala; zastopniki društev z vzhoda in zapada so si podali roke, si ogledali urade, tiskarno in dvorano.

Kot še nikoli v toliki meri so se v več krajih podali na to konvencijo delegati z avtomobili. Ponekod so nastopili vožnje že v petek zjutraj in drveli z motorji proti stolici S. N. P. J. Delegat je pripovedoval kako je prehitel celo pennsylvansko železnico, ko je vozil 60 milj na uro.

Da konvencija S. N. P. J. ni velik dogodek samo za članstvo naše jednote, pač pa ves slovenski življenj v Ameriki, so pa dokazali številni drugi rojaki, ki so se udeležili slavnosti, tudi oddaljeni iz Chicaga. Nedelegati so pripeli celo iz drugih držav.

Nestanovitno sobotno vreme je povzročilo, da si mnogi delegati niso mogli ogledati znamenitosti čikaškega mesta, zato so pa popoldne največ prebili v jednotnih prostorih, deloma so se pa razšli k znanem članom S. N. P. J., pri katerih jim je bilo preskrbljeno prenočišče.

Banket je pričel ob šestih zvečer v spodnjih prostorih jednotnega poslopja. Društva S. N. P. J., ki so gostila delegacije, so to pot bila bolj organizirana za tako delo, kot kdaj prej. Članice v kuhinji so delale pridno, točaji so imeli posla čez glavo. Vse je podvzvalo z delom, tu in tam se je smeh pomešal med naročanjem in klasi radostnega pozdrava, ko je dospela kaka nova skupina delegatov.

Prav prijateljsko kramljanje se je razvilo med delegacijo, ki se je šla po končanem banketu razgovarjat na široki trotoar pred poslopjem S. N. P. J. Žal, da so med tem bratakim razgovarjanjem mnogi stopili prepozno v dvorano, čeprav se je program pričel precej pozneje kot je bilo napovedano. Čikaškega občinstva je namreč prišlo veliko število, da so bili le kmalu zasedeni prostori in mnogi, ki so stopili prepozno v dvorano, so se morali gnesti ob straneh gostopostavljenih sedežev v dvorani. Najkasnejši pa niso mogli v dvorano, tako da so neprestano med izvajanjem programa mnogi stali po stopnicah, zunaj na trotoarju in po spodnjih prostorih. Udeležbe je bilo čez tisoč oseb.

Program je otvoril br. Aleš. Njegov kratek pozdravni govor je bil namestu. Bolj umestno ni mogel povedati, kar so mu pritrili poslušalci z živahnimi ploskanjem. Mešani pevski zbor "Triglav" iz So. Chicaga je zapel mili spev "Zvezda", katere pevska točka je šla še najbolj gladko in najboljše. Tudi druga pesem "Triglav" je bila dobra. Mlada sestra Tillie Udovich je deklamirala primerno pesem "Ko je pošljalo solnce", ki je bila zložena k dvajsetletnici S. N. P. J. Moški pevski zbor "Sava" je zapel E. Adamčeveo pesem "Vasovalec" in nato še eno. Mešani zbor "Lira" je zapel Simon Gregoričev dolgi spev "O nevihti". Br. Aleš je naznanil s sporeda

DELAVSTVO JE ŽRTEV V KONKURENČNIH BOJH

Delavci opravljajo čezurno delo zastoj. — Mogoče bodo delali v bodočnosti iz usmiljenja do kapitalistov. — Kapitalistična grabežljivost je zmožna tudi kaj takega zahtevati od njih.

Montreal, Can. — V Kanadi se je pojavil konkurenčni boj, katerega žrtev so seveda delavci. Nekaj tednov nazaj se je posrečilo James Ponder Wire & Nail kompaniji v St. Johnu, Brunswick, ki je poljska britskega jeklarkega trusta — British Empire Steel korporacije, pridobiti delavce, da opravljajo čezurno delo zastoj, da kompanija lahko konkurira. Nato je Royal Mail Steam Packet kompanija, ki prejema veliko subvencijo od kanadske vlade, znižala voznino za Ponderjeve produkte, ki se prevažajo v Zapadno Indijo. Pri tem je naznanila, da je znižala voznino, da tako dokaže, da zna ceniti veliko uslugo, ki so jo izvršili Ponderjevi delavci za razširjenje trgovine v tujemstvu.

Kanadski listi poročajo, da je Ponderjeva kompanija zdaj prejela velika naročila iz tujemstva. Ti listi silno hvalijo Ponderjeve delavce in svetujejo drugim delavcem, da naj jim bodo za zgled. Za kanadske delavce je zdaj tukaj prilika, da lahko opravljajo čezurno delo zastoj, da kapitalisti lahko mečejo produkte po niski ceni na tujemsko trgo. Če pojde tako naprej, bodo kanadski kapitalisti zahtevali od kanadskih delavcev, da naj delajo zastoj. Malo ali nič razredne zavednosti je v takih delavcih, ki vrše čezurno delo zastoj. Taki delavci posekajo še Dawesa in njegov načrt, po katerem so evropski delavci prisiljeni delati za sramotno nizke mezde.

POTNIKI V AMERIKO SE MNOŽE.

Washington, D. C. — Na tisoče oseb iz Italije in drugih krajev bi rado prišlo v Ameriko. Ker je kvota zelo nizka, pa niso mogle v Združene države. Zdjaj se množe potniki, ki izjavljajo, da prihajajo le na obisk v Združene države. Državni departement je zaradi tega izdal knjižico za potnik konzulom, kako naj vidirajo potne liste. V tej knjižici so priporočila temeljita preiskava potnikov, ki so namenjeni priti v Združene države le na obisk.

Finančna kriza na Poljskem.

Moskva, 12. sept. — Tukaj poročajo o finančni paniki in izgredih v Varšavi. Dve veliki banki sta zaprli vrata in na druge banke se je začel naval, valed če sar je prišlo do spopadov s policijo. Ravnatelji propadlih bank so pobegnili.

Cankarjevo dramo "Kralj na Betajnovi", katero je vpriporil soc. klub št. 1 J. S. Z. Bil je torej dolg program, vendar dobro izbran, in delegatje so bili zlasti zadovoljni z igro.

Sele pozno je končal program. Stoli iz dvorane so kmalu izginiti in prišel je ples s prosto zabavo. Slovenska čikaška mladina je posebno navdušena za ples, ali delegatje pri dobri godbi niso bili nič manj. Tako si med gručo plesalcev videl mnogo rdečih nageljnov, katere so članice pripelje na praa delegatom.

V nedeljo pa se je delegacija bolj pozno zbrala za odhod v Waukegan. Odpeljala se je ob dveh popoldne. S to skupno vožnjo so šli skoraj vsi delegatje in glavni odborniki.

Francija obrne hrbet Poljakom in Čehom

Vest iz Londona se glasi, da je Anglija pregovorila francosko vlado, naj podpiše pakt z Nemčijo ne osiraje se na pakte z vzhodnimi državami.

London, 12. sept. — Danes je prišla neuradna vest, da sta se Anglija in Francija zedinili v vseh točkah glede garancijskega pakta z Nemčijo. Francija je dala Angliji veliko koncesijo. Privolila je v separaten pakt med Nemčijo in zapadnimi zavezniki, dočim pride pakt med Nemčijo in njenimi sosedi na vzhodu pomeje na vrsto. To pomeni, da Poljska in Čehoslovakija ne prideta v poštev pri sklepanju prvega pakta.

Poljaki in Čehoslovaki ljuto nasprotujejo temu koraku, toda Francija je končno prišla do zaključka, da je mir Nemčije z angleško entento več vreden kakor pa dvomljiva vojaška pomoč male entente in drugih manjših zaveznikov.

Francoska ofenziva v Maroku je uspešna

Francozi poročajo, da so reokupirali vse izgubljene postojanke. Rifijanci še vedno napadajo Tetuan.

Pariz, 12. sept. — Uradno poročilo se glasi, da je bil prvi dan francoske ofenzive v Maroku dočela uspešen. Francozi so prodrli na cel črti in okupirali vse postojanke, katere so izgubili za časa Abdel Krimove invazije v juniju. Rifijanske čete, ki se niso dosti upirale, so se umaknile 15 do 20 milj nazaj do meje španskega protektorata.

Položaj na španiski fronti je še vedno zelo slab za Špance. Rifijanski napadi na Tetuan se nadaljujejo z vso silovitostjo.

Ameriški letalski protovoljei v francoski armadi se hvalijo, da so ubili več ko sto Maročanov v dosedanjih zračnih napadih.

VPRAŠALNE POLE ZARADI ZAMORCEV.

Chicago, Ill. — Narodna mestna liga, ki se posebno zanima za položaj zamorcev v mestih, je razposlala vprašalne pole raznim unijam, da dožene, zakaj velepodjetniki ob času stavk najemajo zamorce kot stavkokaze. S temi vprašalnimi polami želi liga dokazati, ako unije sprejemajo tudi zamorce in če so njim priznane tiste pravice kot belopoltnim delavcem. Dalje želi liga izvedeti, ako so unije napravile še kakšne poizkuse za organiziranje zamorskih delavcev. Na polji je tudi vprašanje: "Ali smatra te organiziranje zamorskih delavcev kot potreba za uspeh delavskega gibanja?" To vprašanje je zelo važno, ker bo pokazalo, kako mislijo voditelji ameriškega strokovno organiziranega delavstva.

RUSIJA PONUJA DOMOVILŠČA AMERICANOM.

New York, N. Y. — Društvo za tehnično pomoč Rusiji ponuja ameriškim farmerjem domovila v pokrajini Volga in Kavkazu. Zemljišča so najemnine prosta, podvržena davku, najemniška, oddaja se ponovi v dvanajstih letih, ako farmer dokaže svoje zmožnosti. Dorodošili so samo zvedeni farmerji, ker želi vlada izvežbane zapadne farmerje, da z njih metodami in prideli izdela narodni program za zgradnjo poljedelstva. Zemljišča merijo od 15 do 50 desjatin ali do več ko 130 akrov. Od vsakega izseljenika se pričakuje, da ima \$30 kapitala v opremi na vsako desjatinu sveta.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago in Cleveland \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vas, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Aug. 31-25) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

ŽELEZNIŠKI INTERESI SO SOKRIVI NIZKIH RUDARSKIH MEZD IN VISOKIH PREMGOVNIH CEN.

Od kar so pričela pogajanja med zastopniki rudarjev in podjetnikov z antracitnega polja, je bilo slišati in čitati večkrat, da bi premogovniški podjetniki in lastniki lahko odjenjali malo od svojih dobičkov, pa povišali mezdo rudarjev, kar bi odvrnilo stavko. Prav malo se pa sliši, da imajo železniške družbe, katerih proge tečejo skozi antracitni okraj, izredno visoke profite.

Med temi železniškimi družbami, ki imajo velike dobičke od prevažanja trdega premoga, je Philadelphia & Reading kompanija. Dobitki, katere je prejela ta družba v teku zadnjih pet in dvajset let, govore jasno kot beli dan, da bi se rudarjem lahko povišala mezda, ako bi se malo znižala voznina za prevažanje trdega premoga, ne da bi bilo treba povišati ceno premoga. Ta železniška družba igra glavno vlogo v Morganovem antracitnem kraljevstvu. In ker je obrtna komisija odločila proti znižanju voznine za prevažanje antracita, je to znamenje, da ima večina komisije predsodke proti delavstvu. Komisija je odklonila znižanje voznine z izgovorom, da bi znižanje voznine škodilo kreditu železniških družb.

Ako pogledamo profite železniške kompanije, se pričamo, da so ti profiti od leta 1903 do 1923 znašali povprečno dvajset odstotkov, dasiravno je v železniškem kapitalu tudi precej vode. V teh letih je bilo izplačanih 358 odstotkov v dividendah. Od leta so bile izplačane izredno visoke dividende in sicer po 12%, 20, 30, 30, 25, 25, 25, 15, 15, 20, 12½, 25, 15, 15, 10, 15, 13½, 15, 20%. V dividendah je bilo vsega skupaj izplačanih \$120,000,000 delničarjem.

Po izjavi in poročilu vladnih preiskovalcev so železnice ki prevažajo antracit, računile od leta 1903 do 1913 izredno visoko voznino za prevažanje trdega premoga, da so pritisnile neodvisne premogovniške podjetnike ob ste-no. Philadelphia & Reading železniška družba je takrat povprečno napravila po dvajset odstotkov dobička na leto. Po vojni in sicer od leta 1918 do 1923 je bil pa dobiček še višji, kajti znašal je povprečno po dva in dvajset od sto.

V teh letih je bil dobiček železnice:

Leto.	Dobiček Phila. & Reading.	V odstotkih.
1918.....	\$10,477,328.....	20.0
1919.....	10,422,345.....	19.9
1920.....	10,916,985.....	21.1
1921.....	8,450,185.....	10.2
1922.....	9,840,617.....	18.5
1923.....	18,850,551.....	39.7

To izkoriščanje je povzročilo, da je komisar McChord rekel: "Voznina, za katero gre, je neopravičena in bi se morala znižati." Ali ta komisar je bil v manjšini.

Od tone antracita je treba plačati \$2.39 do Hobokena, N. J. do pet dolarjev in več do Chicaga. V novoangleške države, v katerih konzumirajo največ trdega premoga, pa stane voznina za tono premoga \$4.16. Komisija zagovarja svoj odlok, da bi se za konzumente malo prihranilo, ako bi se voznina znižala za deset odstotkov. Ampak ravno tako se dokaže z ravno istimi številkami, ako se rudarjem poviša mezda, da je to povišanje majhno in da se lahko krije z znižanjem prevoznih stroškov.

Mezdni stroški za tono antracita so \$4.05. Desetodstotno povišanje jih poveča samo za 40.5c. Ako se zniža prevoznina za deset odstotkov, tedaj se prav lahko krije 10-odstotno znižanje mezde, ker bi še nekaj ostalo. Komisija se prav nerodno igra s statističnimi številkami, Morganova trdka se pa smeje in spravlja dobiček. Rudarji so na stavki, premogovniški podjetniki in lastniki pa prodajajo z velikim dobičkom premog, ki bi ga težko spravili po teh cenah v denar, ker je premog ležal v kupih in ni prve kakovosti.

Rudarji in konzumenti trpe, privatni interesi pa žanjejo.

Obramba ameriških kreposti

Ta je najčistejša, najmanj grešna in skoro brezopasno krepostna dežela pod solncem. Eden glavnih zastopnikov ameriških krepost — naravno — je predsednik Kulič. Drugi je Harold Lloyd, španski močitelj v filmu, ki je neprestano pred očmi ameriškega filmskega sveta, kot trojni ideal dobrote, resnice in krasote. Tako sodi miss Kathryn Donnelly iz Filadelfije, krepostna gospodična, zelo samozvestna v stvarih kot so na primer nečiste misli in sugestije zlega tujezemkega ljubimca Rodolfa Valentino. Ona je pisala pismo književniku Haldemanu v Girard, Kans., v katerem sama pove, da plemenito brani pravico (ne zelo mikavno pravico, ker sama prizna, da so "poti zlobe vedno bolj zapeljive".) V pismu pravi:

"Nekdo mi je pokazal vašo listo "Mazačev in mazačstva" (Quack and Quackeries). To je predrzna in pretiravana reč. Ne-taktno je imenovati Jezusa, bi-blijo, predsednika Coolidge skupno s Fatty Arbucklom. Ne vem, kaj bi naredila z vami. Modernizem vam mora siliti v glavo. Milite, da ste navihani in originalni, pa vam povem, da imate pocensko navado, ko se spravljate na Filadelfijo. Vsako drugo mesto bi bilo enako, da se ga poslužite, zakaj si izberete ravno mesto bratake ljubezni z bliščem zgodovino v mnogih ozirih?"

Mnogo je treba kritizirati o muvilih, zakaj se torej lotovate ravno Harold Lloydja, najfiniješega, najčistejšega in najboljšega? On zasluži, da je najbolj popularen igralec na platnu, kar pove njegova veličina. Brez akribije torej vemo, da bodo otroci dobili pri njem le plemenita čustva. Osebnost je on čist, ponosen, mlad Amerikanec brez vsakih tujezemskih nazorov.

Ce ste res mislili storiti kaj dobrega, bi se bili spravili nad Rodolfa Valentino. Ta tujezemski dago alabo vpliva, ker njegov vpliv je fizičen in ne duševen. Vidi se, da je on nezmožen in ne pri volji postati res ameriški. On ima popolnoma neameriško nepokorščino napram zakonom in pogodbam. Vedno se prepira s tistimi, ki so nad njim, filmski-mi podjetniki, možmi, ki so starejši in gotovo vedo, kak je njihov business.

Prinesel je sem nek čisto ne-ameriški način ljubezni, ki zadeva naše čute. Zdi se, da je privlačen. Nikdar nisem mogla tega opaziti, vem pa, da so hudičeva pota vedno privlačna. Mnogo žensk je zmešal, pa bodo že dobile pamet in takrat bodo spoznale, da imajo rajše čistega moškega in duševnega ameriškega ljubimca.

Vedno sem rekla, da kdor se vpira veri, katere ga je učila mati, kakor je Valentina, je zmožen storiti mnogo zlega. To dokazuje Valentino s svojo zadnjo žensko potuje po Evropi in Italiji. Ljudje so se spogledovali, tako se je nosila. Kar ne maram ponoviti njegovih besed, ko je rekel, da se je "duševno oblačila." Ni čudno, da Američani ne marajo takega malika na platnu.

Tako razpravlja v pismu ameriška devičica, katere pisanje precej dobro sveti v ameriško dušo, za kaj se ogreva. Kdo bi mislil, da sta Harold Lloyd pa Rodolpho Valentino tako važni osebi za ameriško duševno življenje!

OBLJUBE PRAZNE OBLJUBE IN NIČ DRUGEGA.

New York, N. Y. — Frank Waterman, županski kandidat republikanske stranke, izjavlja, da 46 odstotkov uslužbencev v mestnih knjižnicah, prejema po \$19 do \$23.50 mezde na teden. On obljublja uslužbencem, da jim bo povišal mezdo, če bo izvoljen za župana. Ampak on ne pove, kako bo to izvršil, ko nima mesta nobenih drugih pravic, kot plačevati račune za knjižnice, ker je mesto napravilo prostovoljno pogodbo s Carnegiejevo ustanovo in zaupniki Lenoxove, Tildenove in Astorjeve ustanove.

Devet dni na morju v hidroplanu

Težke izkušnje moštva na izgubljenem pomorskem letalu. Borili so se z žejo in gladom. Deževne kaplje, ki so jih lovili, so jih ohranile pri življenju.

Honolulu, Havaji, 12. sept. — John Rodgers, poveljnik mornaričnega letala PN-9 No. 1, ki je bil s svojimi štirimi tovariši devet dni na vodah Pacifičnega oceana okrog 1800 milj od San Franciscia in borih 300 milj od Havajakega otočja, je v soboto podrobno poročal o izkušnjah in težavah, ki so jih imeli na morju, medtem ko je ves svet že mislil, da so mrtvi nekje pod morjem. Pogrešano letalo z moštvom je dospelo v Honolulu v petek zvečer ob sijajnem sprejemu. Iz iz Rodgersovega poročila posnemamo sledeče:

Letali PN-9 No. 1 in No. 3 sta zapustili skupaj San Francisco dne 31. avgusta v nepretrganem poletu z ameriškega kontinenta na Havajake otoke, oddaljene več ko 2000 milj. Letalo No. 3 je kmalu izginilo. Kot je znano, je še tisti dan prenehalo s poletom in se vrnilo v San Franciscio.

PN-9 No. 1 je plulo dalje. Vse je šlo gladko. Letali so v ravni črti proti otoku Kahalui. Veter je bil lahak. Ponoči je bilo oblačno. Hidroplan se je nahajal vso noč 200 do 400 čevljev pod oblaki. Rušilci ameriške flote, ki so stali 209 milj narazen na črti poleta, so bili vidni drug za drugim. Drugo jutro, to je 1. septembra, je pa evidentno, da ne bo dovolj gazolina za dosego cilja. Opoldne so izračunali, da gazolin, kar ga je še v posodi, bo zadostoval za pol pota med zadnjim in predzadnjim rušilcem. Tedaj je Rodgers sklenil, da se spusti na krov rušilca "Aroostook" in se založi z gorivom. Takrat so pa zgrešili črto. Med laskanjem boje ladje je naenkrat zmanjkalo gazolina in oba stroja sta se ustavila. Letalo je bilo kakih 800 čevljev visoko nad morjem. Ker ni bilo gazolina, ni bilo več mogoče operirati radio-oddajnika in za klicanje na pomoč so bili mrtvi. Prejemalo so depeše, toda odgovoriti niso mogli.

Spustili so se na morje. Bili so okrog 50 milj od najbližjega rušilca. Odslej je bilo letalo jadrenica, odvisna od vetra. Obrnili so se tako, da jih je veter pehal v smeri proti Havajem. Dnevno so prepluli 50 milj. Vreme je bilo srednje dobro, morje je bilo večkrat valovito, toda hidroplan je smučal spretno. Zdal se je začelo vprašanje hrane in pitne vode. Živež, kar so ga imeli, so bile vložke. Vode tudi ni bilo dosti. Računali so takoj na več dni brodenja po morju in primer-no so si razdelili prigrizek in vodo na male merice. Ko so potekali dnevi, so se morale zmanjšati merice. Sedmi dan so popili zadnje kapljice vode in tedaj so vedeli, da jih čaka smrt, če ne bo kmalu rešitev. Glad se že prenašal več dni, ne pa žeja. Pluli so vedno v črti, po kateri navadno plovejo parniki. Trdno so upali, da srečajo kako ladjo. Ker so redno prejemali radio-depeše, so vedeli natanko vse, kar se je godilo okrog njih. Slišali so neštete klice po njihovem letalu in odredbe z bojnih ladij, naj iščejo tu in tam pogrešano letalo. Vselej so zaobrnili v dotični smer, da pridejo v dotiko z ladjo, a vedno jih je veter zanesel proč. Šesti dan so res zagledali parnik, ki je bil okrog pet milj od njih. Dajali so signale in na vse načine so hoteli opozoriti parnik, toda ladja je šla mimo. Bili so predaleč in solnce je sijalo ravno proti njim, tako so ostali neopaženi. Takrat so že bili v mučnem stanju. Klala jih je grozna žeja in bili so zelo izstradani.

Sedmi dan pa je prišla nevihta in ulila se je ploha. To je bila njihova rešitev. Hitro so naredili luknjo v platnu krila in podstavili čeber. Dež, ki je padal na platno, se je iztekal v čeber. Moške niso mogli čakati, da se nateče kaj vode, temveč so kar sproti z odprtimi ustmi lovili dragocene kaplje. Tako so si ugasili žejo. Drugi dan so naravnali hidroplan, da ga je ve-

ter gnal proti otoku Kauai in tam je jih opazila submarinska patrolja. Bili so rešeni.

IZ PRIMORJA

Samomor Slovenke v Napolju. — V Napolju se je vrgla v morje 24letna Amalija Komavli iz Podgorje pri Gorici. Vzela si je življenje radi nesrečne prevare v ljubem.

Smrtna kosa. V Rojanu pri Trstu je preminula poštna uravriteljica Zora Vitezova, stara komaj 21 let.

Bomba v senu. Poglavje nesreč s strelivom se nadaljuje. V Dolu pri Tolminu je grabil seno 24letni Jakob Jarc. Naenkrat je porinil grablje v seno, kjer se je razpočila bomba, ki je ranila Jarca v desno nogo in oko. Moža so oddali v goriško bolnišnico.

Žrtve poklica. 50 letni železniški čuvaj Silvester Černe iz Prvačine pri Gorici je te dni pregledoval progo. Mimo se je pripeljal tovorni vlak, kateremu se Černe ni izognil dovolj v stran. Lokomotiva je butnila v čuvajevo glavo in mu razbila čepinjo. Zeleni križ iz Gorice ki je prihitel ponesrečencu na pomoč, je našel moža mrzlega in mrtvega.

Čuden menih. V svetogorski samostan je hotel vstopiti 24 letni Adolf Škarabot, katerega je pater gvardijan sprejel pod streho. Za zahvalo je odnesel meniški pripravnik 2400 lir samostanske gotovine in se izgubil. Orožniki so ga že aretirali.

Smrtna kosa. V Barkovljah je umrla Franja vdova Pertot, rojena Eber, mati zdravnika dr. Justa, dr. Vladimirja ter ing. Milana Pertota.

Vrhpoljski župan Lovrenčič a-retiran. Italijanske oblasti so a-retirale in odpeljale v goriške zapore vrhpoljskega župana Lovrenčiča, ker je imel konflikt z orožniki, kateri so ga dejansko napadli.

JAVNA GOVORNICA

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Cleveland, Ohio. — Po dolgem času se zopet oglašam v Prosveti. Delo je po nekaterih tovarnah tega mesta še dosti dobro, a po drugih pa je bolj slabo. Vreme imamo lepo, ne prevroče, včasih tudi malo dežja.

Dne 4. septembra se je pripetila v Clevelandu zrakoplovna nesreča, v kateri sta našla smrt armadni avijatik kapitan Walter Smith od Smith Aerial Transport Co. na Lee Miles Rd. in Clifford Davis, 11-letni deček, doma iz 3611 E. 49th St. Avijatik je vzel dečka, kateri je bil gluha, na krov, z namenom, da se mu povrne sluh, ker šestokrat se pripetil, da se gluhamu na tak način povrne sluh. Komaj pa sta bila 2000 čevljev v zraku, je letalo odpovedalo in treščilo na tla. Deček in kapitan sta bila na mestu mrtva. Polet in nato strašno tragedijo je videl dečkov oče Samuel Davis, ki je peljal sina na zrakoplovno polje.

Dne 5. septembra je po daljši bolezni umrla 48-letna Paulina Rupnik, roj. Krainc. Stanovala je na 5604 Proser Ave. Tu zapuščala dve hčeri in tri sinove ter veliko sorodnikov.

V par dneh moje odsotnosti iz Clevelanda se je tu pripetilo veliko nesreč, katerih ne bom vseh popisala, ker se mi še roka trese valed predolge vožnje iz Witta, Ill., nazaj v Cleveland.

Witt in Nokomis sta prijazni ilnoški mesti. Samo vročina je tam prehuda. Bila sem tam tri dni in na 6. septembra je kazal toplotmer 110 vročine. Na 7. septembra je bilo pa še bolj vroče. Kogar rado zebe, naj gre tja, pa se bo akual, ne samo segrel.

Ljudje so v imenovanih mestih prijazni in postrežljivi. Spoznala sem mnogo Slovencev, posebno Stajercev je tam dosti. Zahvaljujem se vsem, ki so nam toliko stregli z vsem, kar so imeli. Tudi moj mož se zahvaljuje. Posebna hvala pa mr. in mrs. Golob v Wittu, Ill., pri katerih smo bivali tri dni, za dobro gostovanje pri obili in veseli družbi.

Pozdravi! — Vera Potočnik.

ŽARKOMET

Huška je civilizirana!

Američani so organizirali Kuluklakap v Nemčiji. Ko pride tlan še v Francijo in na Span-ako, tedaj bo evropska civilizacija na konju.

Trunk, nič strahu pred nekrščanskimi Rifijanci! Amerika že poskrbi, da bo Evropa "safe for oil civilization".

Saj ljudstvo tudi spi.

Vest se glasi, da je prezident Kulič spal na počitnicah devet u dnevno in še par ur po obedu.

Zakaj pa Wall street ne nikoli na počitnice in nikoli ne spi?

Kutaraki koleдар.

Kutaraki list naznanja, da bo v novembru izhajal vsak dan, razen dveh. Pri kutarjih ima teden dve nedelji. Liga narodov ne ve še nič o tem.

Na pravi naslov.

"Čemu bi ljudje ne kradli in morili, ako ni odgovornosti?" pravi g. Trunk.

Na primer: ljudstva bi ne bila okradena za milijarde in v petih letih bi ne bilo umorjenih devet milijonov ljudi, če bi veletatovi in veleomorilci imeli vsaj malo odgovornosti.

Sola v škenskupu.

Cenjeni K. T. B.! Moderno poslopje na Holmes cesti v Collinwoodu, ki se zida za dva človeka, bo kmalu gotovo, v ozadju pa ostane "škenšenda", v kateri se uče otroci o Noetovi barki. Če ne bi bil krščanski svet postavljen na glavo, bi se otroci učili v modernem poslopju, tista dva človeka bi pa stanovala v "škenkupu." Vsekakor je Bog zapovedal, da se mladina kuha poleti in zmruže pozimi — zato pa gospodje sovražijo kontrolo porodov. — Collinwoodski Strigelj.

Nova politika.

Mr. Miha Kocinar je absolutno dosleden. Spisal je novih deset božjih zapovedi, katere nosi v notranjem žepu svoje suknje. Kadar gre po cesti, je na straži. On se ne boji.

Mr. Kocinar ni velik ne majhen, suh pa je kakor prohibicija. Mož je absolutno dosleden kakor kontinentalna klima. Spisal je novih deset božjih zapovedi, katere nosi v notranjem žepu. Kadar gre po cesti, je na straži kot Abdel Krim. Lahko bi ga avto sunil, toda njemu ni zanj; njemu je za nove božje zapovedi, da jih ne povzeli avtomobil.

Zadnjič je Miha srečal rojaka, katerega sovraži iz razloga, ker ima zavilane hlače. Miha smrtno sovraži vsakega, ki se tako ne nosi kot on. Zavilane hlače so pa prava utopija. Srečal je rojaka, ki je bil prišel po mostu. Miha se je jezno obrnil. "Veš kaj, Miha," je rekel sam sebi, "vedno si bil dosleden in vedno boš. Po mostu, po katerem hodi ta in taki kot je on, jaz ne hodim. Rajši najjsem čoln ali preplavam vodo oblečen."

Mr. Miha Kocinar obišče konvencijo S. N. P. J. in predloži delegatom svoje nove božje zapovedi.

Glas iz Sheboygana.

Cenjeni Žarkomet! Posveti se enkrat v Sheboygan in poduči naše klepetulje kaj spada v Prosveto in kaj ne. Ko jih poduči, jim priporoči bolgarski čaj. — Strigelj.

Dobre novice iz Jugoslavije.

Dobrega ni nič, odkar so ameriški romarji zapustili oropano Brezje.

Pam, pam, pam!

Veliki glavar Kozje stegno pleši, pleši bojni ples!

Eno je gotovo.

Američani ne bodo nikdar obhajali tisočletnice Morganovega kraljestva.

K. T. B.

Agitirajte za "Prosveto!"

RAZNE VESTI

EGODOVINA PODJARMILJE-
NJA NIKARAGVE.Načrti američkih bankirjev so
uspeli.

Washington, D. C. — Dokumenti, ki razgrinjajo uporabo američkih čet za podjarmljenje Nikaragve v interesu nazadnjakega režima leta 1912, so tiskala v zapisniku četrtega kongresa Pan-ameriške delavske edeacije. Ta zapisnik zdaj razpošiljajo iz glavnega stana v Washingtonu.

Te dokumente je poslal Samuel Gompers v mesecu septembru leta 1923, ki pokazuje, da je predsednik Taft v tajnem sporazumu s državnim tajnikom E. L. Roothom izkrcal v Nikaragvi in strmoglavil novo vlado generala Louis Mena, liberalnega človeka, ki je nasprotoval načrtom američkih bankirjev. Te načrte je kasneje sprejela vlada, ki je bila postavljena s pomočjo ameriške oborožene sile.

Citirano je poročilo admirala Southerlanda o zmagi svojih pomorščakov nad silami generala Mena, v katerem govori o "sovražniku", bojni črti, dejstvu, da so čete iz Kalifornije po zapovedništvu polkovnika Steala prvi zasadiли ameriško zastavo na osvojenem griču, in ko je došel admiral na osvojeni grič, da so Američani streljali hitro na bežeče Nikaragvančane, ki so jokali in kričali iz strahu.

Ta vpad je povzročil velik vihar v senatu, toda položil je temelj za vzdrževanje američkih pomorščakov v Nikaragvi skozi trinaest let, da priliči Nikaragvančane da spoštujejo pogoje američkih bankirjev, katere so takrat odobrili vlada, Taft in Rooth.

KOMUNISTI ODGOVARJAJO
GREENU.

Chicago, Ill. — Delavska (komunistična) stranka odgovorila v uvodniku, ki je izšel v "Daily Workerju", na kritiko, ki jo je izgovoril Wm. Green, predsednik Ameriške delavske federacije, na Delavski praznik v Detroitu. Uvodnik pravi: "Komunisti so v unijah in ostanje. General Sherman, znan iz civilne vojne, je rekel, da je vojna pekel. Mr. Green se bo strinjal s Shermanom, preden konča to kampanjo proti komunistom."

KONGRESNIK O FILIPIN-
SKEM OTOČJU.

Washington, D. C. — Demokratični kongresnik Kincheloe iz Kentuckije se je vrnil v družbi osmih drugih tovarišev s potovanja po Filipinskem otočju. On pravi, da Združene države ne morejo braniti Filipinskega otočja, ako ga napade sovražna mornarica, zato se naj prizna Filipincem neodvisnost. Havajsko otočje naj se pa dobro turči. On pravi, da je general Wood, sedanjí governer, imperijalist.

Grobovi davnih glavarjev od-
kriti.

Chillicothe, O. — Arheološki raziskovalci, ki razkopavajo grčične podobne grobove davne ljudstva, ki je mogoče živelo pred Indijanci, so te dni razkopali velik tak grič pri Brainbridgu, O., in našli štiri okostnjake, ki so najbrž ostanki glavarjev. Okostnjaki so ležali v lesenih krstah pod ukusno dekoriranim kanopejem. Grič prati, ki je bila nametana na krste, je bil 30 čevljev visok.

Na enem okostju je bil ohranjen kos platna. To je prvo platno, ki je bilo doslej najdeno v teh grobovih. Platno je dobro ohranjeno z zelenimi, rjavimi in črnimi krogi. Med nakitjem v krstah so našli večjo množico dragocenih biservov, želvinih školjki, vratnice medvedjih zob in razne predmete iz čistega srebra in bakra. Zanimiva najdba so bakreni nosovi, ki so gradili te grčiče, so vsakega znali, da nos kmalu sprhne, zato so naredili mriku nos iz bakra.

Citirajte za "Prosveto"

MATERIJAL ZA KONVENCI-
JO AMERIŠKE DELAV-
SKE FEDERACIJE.

Washington, D. C. — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, se je po povratku iz Detroita, kjer je govoril na Delavski praznik, izrazil, da so izgledi za organiziranje velikega števila neorganiziranih delavcev v Detroitu niso izboljšali v teku let. To zadevo predloži prihodnji konvenciji v Atlantic Cityju.

Dalje meni Green, da bo konvencija razpravljala tudi o jurisdikcijskem sporu, ki postoji med zidarji in ometarji.

Ako ne bo končana stavka na antracitnem polju do konvencije, tedaj je prepričan, da bodo delegatje rudarske organizacije imeli kaj povedati o nji.

Razpravljalo se o vobče o neorganiziranih delavcih v raznih strokah in krajih.

Vesti iz Jugoslavije

Trgovska mornarica Jugoslavije je imela koncem preteklega leta s srednjimi in manjšimi parniki skupno 836 edinic s čistimi 100,608 tonaže. Ako se vzamejo v poštev tudi manjše ribiške ladje, tonaža precej naraste. Ta statistika tudi ne jemlje v poštev novejših in velikih parobrodov jugoslovanske trgovske mornarice, ki so zlasti znameniti "Frederiko Glavič", "Solun", "Vidovdan" in drugi. Če bo trgovska mornarica tako napredovala kot zadnji leti, bodo številke še veliko poskočile.

Samomor v blaznosti. Pri Veliki Preski so našli obešenega v gozdu pos. J. Kotarja iz Velike gobe v litijaskem okraju. Pogrešali so ga že od 14. avg. Na možu so že dalje časa opazovali veliko duševno depresijo in je brezdvomno, da je izvršil samomor v neuračunljivem stanju. Truplo je že močno razpadlo.

Težka avtomobilska nesreča se je pripetila ob cesti med Banjaluko in Jajcem v Bosni. Poštini avtomobil je zadel ob kup kamena ter odletel osemnajst metrov globoko v reko Vrbas. Konduktor je obležal mrtev, trije potniki pa so bili težko poškodovani. Le en potnik je padel tako srečno v vodo, da je ostal nepoškodovan. Avtomobil se je popolnoma razbil.

Umrli v Ljubljani. Fran Gorec, posestnik, 64 let. — Ana Pertot, hišna, 29 let. — Stefanija Gregi, žena pekarskega mojstra, 43 let. — Ivan Zofič, novorojenček, sin čevlarskega mojstra. — Miloš Prelesnik, sin mizarkega pomočnika, 5 mesecev.

Iz Trbovelj. — Aretacija zaradi težkih poškodb. Aretirani in odvedeni v sodne zapore v Laško so bili sledeči zaradi težkih poškodb: Franc Luter iz Glazute, ker je zabodel v levo ramo Josipa Peterlinca, istotam stanujočega; Jurij Nikič iz Betjeja, ker je vrgel s tako silo Franca Kralja na izspališču "Gvido" ob voziček, da mu je prebil glavo; Alojzij Kobivšek iz Terezije, ker je trikrat zabodel z nožem Franca Koširja iz Lok v levo stran pleč, da mu je šel nož do pljuč; Franc Suhadolčan, ker je pred stanovanjem v Lokah obdelal z nožem Viktorja Obrala in ga težko ranil, obenem pa še dva druga delavca: Martina Jagra in Mihalca Zemljana lahko telesno poškodoval, ne glede na to, da je dan poprej za Doberni napravil isto z dvema drugima delavcema. Vse težko ranjene žrtve se zdravijo v bolnišnici.

Razvoj avijatič. — Balkanske države zadnje čase pokazujejo veliko zanimanje za zgradnje svojih zračnih sil, kakor tudi za ustvarjanje močne trgovske avijatič. Trgovski eroplani naj bi sestavljali rezervo za vojno, obenem pa naj bi služili za razvoj zrakoplovstva v Jugoslaviji. Pri novem gibanju je Jugoslavija dosežala dosega najlepše uspehe. Ona ima izmed vseh balkanskih držav najjačji zrakoplovski park. Jugoslavija ima danes nekaj nad 200 eroplanov, v kratkem pa bo menda doseglo število eroplanov 500, kajti priti ima večje naročilo zrakoplovov s Francoškega. Iz tega števila nameravajo sestaviti tri samostoj-

ne avijatiške polke in nekoliko odsekov.

Jugoslavija pa se ne briga za svojo zračno silo samo z naročanjem s Francoškega, temveč si prizadeva tudi sama ustvariti zrakoplovno industrijo. Nekaj podjetnih ljudi se je že združilo in pred letom dni so postavili temelj zrakoplovni industriji v Belgradu, to je da so pričeli graditi tovarno za izdelovanje zrakoplovov. Delavnica za zrakoplove "Ikarus" v Novem Sadu se je tudi lepo razvila in v bližnji bodočnosti pa vlada namerava začeti z gradnjo tovarne v Skoplju za zrakoplove. V teh delavnicah bodo izdelovali hidroplane in šolaka letala. Sedaj morejo izdelati v letu šele 25 zrakoplovov, za bližnji bodočnost pa pričakujejo hiter razmah te industrije.

Vas pažnjo je jugoslovanska vlada dosedaj posvečevala samo vojnemu zrakoplovstvu, a vedno bolj prihaja v poštev vprašanje trgovske avijatič. V najkrajšem času pričakujejo, da bo pričelo delo za stalno ustanovitev zračne linije med Belgradom in Zagrebom. "Aeroklub", to je organizacija, ki ima svoje postojanke po vseh večjih mestih Jugoslavije, bo še ta mesec priredil obsežne tekme po Jugoslaviji s zrakoplovi. Tekme so, da mora pilotje izvršiti najmanj 1400 km poleta po Jugoslaviji v največ sedmih urah. Piloti, ki bodo dosegli rekord, čaka lepa nagrada.

Opustošenja v Subotici. — Breme in Boani. Neurje, ki je divjalo v tork v Vojvodini, je nedvomno eno najhujših, kar jih pomni tamkajšnji ljudje zadnja desetletja. Orkan je napravil največ škode v mestih, posebno v Subotici. Vihar je potrgal vse naplane table in reklame po trgovinah in jih raznesel po ulicah. Vseled silne plohe so nastali po cestah pravi hudourniki. Voda je vdiral v hiše in je napravila posebno po kletih velika opustošenja. Vihar je lomil dreve in izruval mnogo dreves a koreninami vred. Polomljeni so bili telefonski in brzojavni drogi in potrgane žice. Isto se je zgodilo tudi z električnimi vodi. Porušilo se je dalje mnogo dimnikov. Na cesti v Pališ je zgorel neki električni transformator. Največ je trpela cerkev Sv. Jurija. Vihar je porušil stolp, ki je padel na streho, jo prebil in se zvrnil v glavno ladjo, jo porušil in uničil tudi orglje. K sreči takrat ni bilo nikogar v cerkvi, sicer bi strašna nesreča zahtevala mnogo ljudskih žrtev. Cerkev ima nad milijon dinarjev škode. Na postaji Supčicev je vihar vrgel 16 vagonov z glavnih tračnic na sosednje, valed česar se je morala budimpeštanski brzovlak vrniti v Subotico, odkoder se je zopet odpeljal šele po šesturni zamudi.

Nov mozaik v Solinu. V bližini rimskega gledališča v Solinu so odkrili te dni nov mozaik, ki sicer ni strokovno ocenjen, domneva pa se, da predstavlja morskega boga Plutona.

V Muri utonil. Pri kopanju v Muri je utonil 17 let stari dečko Groškovnjak iz Žičkov.

Pismo iz Makedonije

(Od br. Antona Rogliča v Chicagu smo prejeli pismo, katerega mu je pisal njegov prat iz Makedonije. Ker pismo precej živo slika razmere in prebivalstvo tega dela Jugoslavije, ga deloma priobčamo. Morda bo zanimalo naše čitatelje, zlasti ker imajo nekateri svojce v teh krajih, ki služijo v jugoslovanski armadi.)

"Pisal si mi, naj ti geografsko opilem Makedonijo, kar sem voljan storiti, kolikor jo poznam. Po svoji zgodovini je ta zemlja prav zanimiva še izza vekov pred Kristom kakor tudi po njem do 14. veka, dokler ni prišla pod turško oblast. Prišel bom pri stari srbski granici, kjer se začneja Makedonija, to je nekje tam pri Krivi Palanki.

Ko se voziš iz Beograda preko Nisa v smeri proti Solunu, boš vsopot opazoval podnebje kakor pri nas, in to do Nisa. Tu se nahajajo rodovitna polja, gozdovi,

svet je malo hribovit, in po gričih so gozdovi in vinogradi. Tudi so po teh krajih hiše bolj v evropskem slogu postavljene kot pa potem dalje. Čim se voziš iz Nisa naprej, takoj opaziš spremembo; vidiš, da se voziš proti nekdanjemu turškemu pašaluku. Cimalje se pelješ, večje pušče opažaj, gozdovi izginevajo, mesto njih pa se razširja planjava s peskom in kamenjem, dokler ne dosežeš v glavno mesto — Skoplje.

Skoplje šteje približno 40,000 prebivalcev. Skozi njega teče reka Vardar. Na desnem bregu Vardarja se razteza mali grič, na kojem se še nahaja grad cara Lazara, vzhodno se vzpenja pred mestom ravan, na zapadu pa obkroža gorovje s 500 absolutne višine. Kolikor obdelujejo polja, sade največ tobak.

Mesto je razdeljeno v četrti (frtale) po narodnostih. Tu je židovski, arbaki, grški, rumenaki katoliški frtal, a največ je muslimanov, koji imajo tudi svoj oddelek. Mesto samo je zamazano in blatno, čisto navadna turška vas, v katerem je samo ena ulica malo tlakovana. Blato gazi do kolena, po glavnih ulicah se v deževnem vremenu kopljejo race in gosi.

Industrije ni v mestu več kot pivovarna, katera je bila postavljena v vojni, in parni mlin. Drugo so same gostilne in trgovine, a ne take kot tam ali pri nas. Tu najdeš cele ulice, kjer trgujejo samo z uanjem, potem zopet s železom, s tekstilnim blagom, avilo, moko, ovčjim mesom. So pa tudi cele ulice samih barak, lukenj, ki bi jih primerjal drvarnicam.

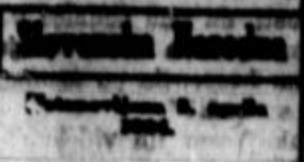
Okoli Skoplja žive večinoma Arnavtje. Voseč se dalje od Skoplja vidiš samo pušta brda, ki se valovito raztegajo in mogočno dvigajo. V vnožju gledaš hrib, na katerega r. ališ, da prideš v pol ure, pa te tako prevrli, da moraš za vsake pol ure hoditi celi dva uri. Po teh planotah pasejo ovce, drevesa ne zagledaš nikjer, kvečjemu brinjev grm ali pritlikavo trnje.

Na postaji Gradsko se odepi ožkotirna železnica v Bitolj. Železnica vozi kakih 30 kilometrov ob Črni reki, na kar pa se počne vzpenjati proti sedlu 840m relativne višine, odkoder se zopet spušča v dolino — na Prilepsko ravan. Ta široka ravan se razprostira daleč tja do grške meje, široka je 36, a dolga 180 kilometrov. Zemlja je rodovitna, kolikor jo je za obdelovanje, a večji del jo poplavlja Črna reka. Ta ob poletjih skoraj posušen tok se zlasti spomladi in jeseni spremeni v pravcato jezero. Ob časih suše ostajajo še močvirja ob toku, kar povzroča, da je tu pravcato zarezališče malarije. Zrak je smrdljiv in nečist, voda ni pitna, komarjev pa v izobilici.

Od Prilepa do Bitolja je okoli 43 kilometrov. Mesta Prilepa si nisem ogledal, mislim, da ima okoli 14,000 prebivalcev, Bolgarov, Turkov in Grkov. V Prilepu je zgodovinsko znan grad Markovi, kateri je v tem mestecu imel svoj sedež.

Bitolj ali takozvani Monastir je v kotu ravnine. Severno obdajajo mesto mali hribi, zapadno pa ga ščiti planina Pelister (2634), a na južno in vzhodno stran se razprostira ravnina. Bitolj, akoravno ni evropsko mesto, je vendar za tukajšnje razmere še eden najbolj čistih vosev. Za časa Turkov je štel 200,000 duš z vojaštvom, a to se je sedaj skrcilo na eno četrtino. Skoraj četrt mesta je porušena, porušene so tudi vse turške kosarne, kojih ni bilo nič manj kot dvanajst. Vojašnice so bile po turškem stilu zgrajena plosnja, kot se vidi še dandanes. Večina bitoljskega prebivalstva je turška, zato pa ni v mestu nič manj kot 27 mošeje, ena pravoslavna in ena katoliška cerkev. Industrije ni nobene, ljudstvo se peča s trgovino, v bližnji okolici pa z vrtnarstvom. Razun živih tukajšnji trgovci razpečavajo blago večinoma iz Ljubljane in Maribora.

Iz Bitolja je še ena štacija Kenali, kjer vodi sedaj državna meja. Grški vlak vozi iz Soluna do Bitolja. Črna reka tu krene s ravnine naravnost proti vzhodu, kjer se izgubi v visokem gorovju

Američka Zveza

Podpora Zveza

Chicago, Ill., avgust 1927.

CLAYTON STAN, 287-30 SO. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODESEK:

Predsednik Vincent Calkar; podpredsednik Andrew Vidrih, R. F. D. 7, Box 168, Johnston, Pa.; gl. tajnik Matthew Turk; tajnik boljšakega oddelka Blas Novak; gl. blagajnik John Vogrich; uradni glasnik Jelo Zvertnik, upravni tajnik Fila Gedin.

POROTNI ODESEK:

Martin Zolenznikar, predsednik, Box 274, Harborton, Ohio; Frances A. Taucher, 2837 E. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Krizanović, 18111 Huntington Ave., West Park, Ohio; Mary Udovich, 2623 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Turčelj, Box 22, Strabana, Pa.

BOLNIŠKI ODESEK:

Blas Novak, predsednik, 2657-59 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VERODNO ODESEK: Jacob Ambrošič, Box 284, Moon Run, Pa.

ZAPADNO ODESEK: Anton Šuler, Box 184, Green-Kana, na jagnjopod. Frank Klun, Box 326, Chisholm, Minn., na sev., zap. John Golob, Box 144, Rock Springs, Wyo.

Nadzorni odbor:

Paul Berger, predsednik, 2653 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.; Richard J. Zvertnik, R. No. 1, Hinadale, Ill.; Frank Zajc, 2620 W. 26th St., Chicago, Ill.

Združeni odbor:

Predsednik: Frank Aleš, 2184 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.; Jolita Ovon, 2620 W. 26th St., Chicago, Ill.; John Olin, 2436 So. Clifton Park Ave., Chicago, Ill.

VEROVNI IZDAVNIK: Dr. F. J. Kora, 2323 St. Clair Ave., Cleveland, O.

POŠTNI — Korespondenca s glavnimi oddelki, ki delajo v glavnem uradu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslovijo: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE KADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVI: Bolniški tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POŠILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vobče se naslovijo: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V SVETI S. BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošiljajo Paul Bergerju, predsedniku nadzornega odbora, čigar naslov je spodaj.

Vsi prisilni na gl. porotni odesk se naj pošiljajo na naslov: Martin Zolenznikar, Box 274, Harborton, Ohio.

Vsi dopisi in drugi spisi, navedeni, oglasni, naročilni in spili vse kar je v sveti s glasnikom jednote, naj se pošilja na naslov: "PROSVETA", 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

Kajmak člana, in teče dalje proti Gradakemu in Gevgeliji, kjer se ateka v Vardar. Ko se Črna reka spusti v gorovje, jo spremlja ozkotirna železnica, obdana od obeh strani s skalovjem visokih vrhov. Tam notri je poletni neznanostna vročina. Med skalovjem ozeleni trava, nekatere rože, kar uspeva do srede junija, potem pa od vročine vse zgori, da izgleda kot poparjeno. To je pušto golo gorovje, žalostno še bolj, ker se je tu nahajala tri leta solunska fronta.

Južno od tu je 2628 metrov visoki vrh Kajmak čalan. Do 1000 metrov višine je gol, drugo pa je poraščeno z gozdom, smrekami, bori in tudi hrastjem ter bukvu. V višini je gora tudi bogata na dobri pitni vodi, proti vrhu pa je zopet samo skalovje in sneg. Na najvišjem vrhu gore, kjer teče državna meja, je zgrajena kapelica iz samih lupin topovskih krogelj in min. Postaviti jo je dal kralj Aleksander v spomin tam padlim vojakom. O kolik te cerkvice se nudi dokaj žalosten prizor. Izpod cerkvice je mala ravnica, kjer so se odigravali najbolj krvavi boji. Strelniki rovi so po štiri metre narazen, iz česar se vidi, kako blizu sta si bila nasprotnika. Čela ravnica na vrhu je prekpana; tu vidiš še polno municije, zlomljenih pušk in vojne opreme. Najbolj žalostni prizor pa so človeška okostja, katerega je še na vagona na površini te gore. Okostja so bivših bolgarskih vojakov, katerih nikdo ni pokopal, a tiste, ki so bili zagrebeni, so pa odgreble lisce. Pred štirinajstimi dnevi sem bil pri dotični cerkvi in pregledoval smrtno groblje. Našel sem mezinice in prstanec leve roke, ki sta se še skupaj držala in na katerih sta se nahajala dva prstana. Koža na njih je bila nekako suha, prstane pa sem skinil in jih imam za spomin. Za okostnjake se sedaj nikdo ne briga, kakor bi spadali pod mednarodno pravo. Sploh se takih prizorišč ne manjka.

V gozdu Kajmak člana najdeš mnogo divjih svinj, srn in par medvedov. Tudi je še mnogo volkov, kateri si lačijo pri ovčjih čredah v dolini dober delež. Po vsem ostalem, srednje velikem gorovju ne raste nič. Le kjer je kaj ravnine, sejejo pšenico, ječmen, največ pa rži. Krompir ne uspeva kot tudi ne fižol, repa, rona, korenje, zelje itd. Tega ljudje ne poznajo. Hranijo se z izdelki, ki jih dobe od ovac, sirom, mlekom, mesom, in

kruh je njih hrana. Obledo imajo samo domačo iz volne in platna ter konoplje. Opanke si režejo iz svinjskih kož. V gorakih vaseh je prebivalstvo pravoslavno, Turki so samo v ravnini in tam, kjer je najbolj rodovitna zemlja.

Zdi se kot bi bil ta narod še vedno na oni stopnji izobražbe kot v šestem stoletju, ko se je naselil iz Azije. Nihče ne ve, kdaj je bil rojen, samo tako približno zna, pa čeravno je pet let razlike. Živijo siromašno, daš so med njimi tudi taki, ki lastujejo na kile zlata. Računajo in trgujejo vse samo v francoskih frankih. Pri njihovi neumni veri se postje v letu 168 dni. Kadar se poste, ne jedo drugega kot česen in kruh namočen v kislu. Tri poste imajo po mesec dni dolge druge pa po 14 in 8 dni, katerih se drže prav trdno.

Stanovanja teh prebivalcev so samo obod in streha, nič stropa, nič poda. Pohištva nimajo, v kolibah žive skupaj ljudje, konji, ovce, kokoši, avinje in osli, katere živine tu ne primanjkuje. Spijo kar na tleh, za posteljo jim je iz slame ali iz metlička spletena preproga. Stola, omare, mize, postelje ne poznajo; kakor tudi ne šale in vilice. Kuhajo pa na tleh pri odprtem ognju in tako tudi jedo. Poljedelskega orodja nimajo, s krivim drevesom rijejo po zemlji. Mlatijo na prostem na ta način, da tirajo konje po šitu, šito pa čistijo z vetrom. Drv nimajo, zato pa kurijo s posušenim kravjakom, pomešanim s zdrobljeno slamo.

Zenijo se ti ljudje po svojem starem običaju, da si ženin nevesto kupi. Najcenejša stane 25 napoleonov (sedaj je napoleon 230 dinarjev), a boljše stanejo tudi po sto in več. To vsoto mora ženin odšteti očetu neveste. Če nima denarja, se ne more ženiti.

To je kratak opis Makedonije in njenega ljudstva, med katerim se sedaj nahajam."

Tvoj brat — Martin."

Kitajska apelira na ligo narodov.

Zeneva, 12. sept. — Kitajska se je po svoji delegaciji pritožila, da jo liga narodov naravnost prezira. Sedanja kriza na Kitajskem in boljševiškega niti protinonemakega izvora, temveč rezultat neznanstvih starih pogodb z veselilami. Na temelju teh pogodb ravna vojskele a Kitajci kakor a premagano in podjarmljeno deželo. Kitajska zahteva pravice enakopravnosti z drugimi narodi.

Felicitjan:

MELITA

(KONEC.)

Začutila je z jasno bridkostjo, da je stopila čez prag in da so se duri zaklenile za njo. Prešnila jo je misel, da je na robu prepada in da je nemogoče nazaj. Zazdela se ji je, da si je treba zavezati oči in se pogrnati, naj gre, kamor hoče.

"Na okno stopim in razprostrm roki..."

Do tega trenutka se ni zavedla svoje velike laži, ki se je zato sedaj tem jasneje razkrila, da je medlela od bolečine zaradi nje. Podoba za podobo se ji je kazala, in v vseh se je zrcalila njena laž.

"Zakaj sem jim gledala drzno v oči, kadar so mi sledili? Zakaj nisem šla domov?"

"Zakaj mi ni nihče rekel, da me ljubi? Zakaj me ni nihče ogovoril, ampak se mi hodili mimo mene in se mi smejali v oči?"

"Zakaj me je oče priklenil v

sobo, da sem še bolj koprnela po prostosti, da sem oddaleč v mislih sprejemala vroče poljube, da sem hrepenela po neomejeni divni svobodi?"

"Zakaj sem jih videla druge v sreči? Zakaj je sijala v mojih očeh luč, ki mi je vzbudila nevzdržljivo strast?"

Izpraševala se je in ihtela, očitala in se kesala... Spoved samemu sebi je najsvetejša stvar: noben greh se ne da zamolčati, vsi morajo pred oltar duše, pred najstrožjega sodnika, ki nikdar ne odpusča.

Lasje so se ji v neredu spustili čez obraz, solze so se mešale s potnimi kapljami na licih. Grizla si je ustnice v obup, da je življenje zagrešeno in se ne da nikoli več popraviti. Le malo je bilo let in še ta so bila grenka in z žolčem prepojena.

"Vsa leta, vsak dan, vsa mladost... vse samo za veliko laž, da sem srečna, da se mi je vse izmišljeno izpolnilo, da sem kakor so druge..."

Desno roko je ovila v močne kite svojih las in jo stegnila z

vso močjo, da so ji izruvane nitke ostale v roki. Žila na sencih ji je močno bila.

"Vse za namišljeno srečo..." Napadla jo je besnost, da se je kakor brez pameti premetavala po postelji in venomer vzdihovala:

"O Bog, odpusti, saj ne vem, kaj delam..."

Ko se je umirila, se je spomnila na deda, pred davnimi leti umrlega, ki je ves božji dan presedel pri oknu in kar naprej kadil iz pipe. Mračno je gledal skozi tobakov dim na cesto, med svet in ljudi...

Na misel ji je prišla dežela, gorski kot, kamor sta hodila vsako leto z očetom na počitnice. Razen župnika, postaršnega, govečega človeka in učitelja, ki mu je bilo glavno opravilo čebelarja, ni bilo nobenega primernega človeka ure okrog. Od sveta odtrgan košček je bil to; planine so kraljevale nad njim in okoli njega. Bistro oko jastreba je krožilo včasih cele ure nad njim. Z jelovim vzduhom je bil nasičen zrak. Mir in tiho povsod.

Pod velikim košatim drevesom na vrtu je imel oče svojo mizo. Tam je čital neprenehoma od jutra do večera in si je privoščil le akopo urico sprehoda na dan. Ona je ležala v mreži, ki sta jo prinesla iz mesta, za streljaj proč od njega, kjer se je sadno drevje že mečalo z divjim jelovjem in borovjem. Njene misli so bile brezlično zvezane od trenutka do trenutka z namišljenimi točkami v mestu; v duhu je igrala vloge visoke, neodvisne dame, glediške igralke, navšnega deklička, in kadar je hlad zavel žalost v njeno arce, mrzlo brezčutno redovnico...

Prišel ji je na misel hladen večer, poln rose in modrega neba. Z volnatim šalom odeta je ležala v mreži, roke pod glavo, v naročju pesmi velikega pesnika... V bližini se je penil gorski potok... Štiri popoldne je bilo; pogledala je ravno na svojo zlato uro v zapestnici in dremaje zaprla oči. Vsako svojo kretajo jo še videla pred svojimi očmi.

Takrat jo je zdrnil nizek glas.

"Hvaljen bodi Jezus Kristus..."

Prejeto je stal širokopleč šestdesetleten mož, v dolgošem črnem talarju, z brevirjem v roki. Njegov obraz je bil neprimerno resen in obenem silno prijazen in dobrohoten.

Jasno ji je stopila pred oči mračna župnikova postava.

Ostrela je, prestrašila se je nekoliko in ni ničesar odvrnila, ker ni bila navajena na tak pozdrav.

"Da imate tako reč v dolini za spanje, kdo bi si mislil... Mi ležemo kar v travo."

"Saj ni za spanje," je odgovorila boječe, nezaupno.

Videla je prestrašene župnikove oči.

"Res, res...? Ljudje iščejo tam, kjer ni," je brez prave zveze odgovoril svečenik. "Na čudne načine napravljajo, pa je že narejeno..."

Pogledal jo je in resno dostavil:

"Vi se boste smejali, pa je res... V svetu iščemo srečo in ne vemo, da je pri nas, v naših dušah..."

Položil je roko na srce in mirno pripovedoval, da so se davi napotili zopet trije fantje v Ameriko.

V Meliti je vse strepetalo, ko so se ponavljale te misli v njeni glavi. Nekaj se je protivilo v njej in trdilo, da ni res in da ne more biti res. Zakaj se je vendar v njenem srcu nabralo toliko gorja?

Hladna sapa jo je zbudila iz misli. Ledeno mrzel pot je prepregel vse njeno telo, da se je treslo od mraza. Vstala je s postelje; noge so ji bile ne navadno šibke, da je omahovala. Zaprla je okno. Bliskavica je za hip obsvetila njeno bledico.

Nato je legla nazaj na posteljo; roke so ji brez moči omahivale. V ušesih ji je zabrnela godba, valček, ki se igra po gostilniških vrtovih, zdela se ji je, da vidi plesalce, a le medlo se je godilo vse pred njenimi očmi. Omamljiva brezmočnost jo je prevzela in v sencih ji je kljuvala komaj čutna bolečina.

Kakor bi bila promenada med drevjem, ji je bilo. Videla je rdeče solčnike, bele obleke...

Napol v sanjah ji je postalo nenkrat tesno pri srcu in dušče. Nevidna roka jo je morila, da si ni upala spregovoriti. Nekaj je hotela reči očetu in se ni mogla domisliti kaj... Zakričala je obupno, strašen občutek samote jo je objel; zdela se ji je, da je v večnem prostoru, kjer ni bilo ne tal pod nogami, ne nobenega predmeta nikjer. Pusta praznosta povsod.

Zaspala je in v spanju so ji škepetali zobje.

Ob treh zjutraj, ko je posvetil prvi svet, je očeta vzbudil nenavaden šum. Premišljal je, ali je zaropotalo, ali je bilo, kakor bi padel kdo? Pogledal je na uro in se trudil v mraku spoznati; obenem je poslušal.

Začel je grgranje, hreščanje onemoglih glasov; mrzlo ga je spreletelo in mu ni en hip ni pustilo, da bi se premaknil z mesta.

Pred vrati sosedne sobe je začel dihanje, ki je hotelo obiti v grlo, pahnili je vrata s silo. Melita je ležala na tleh in kr-

vavela; pri padcu se je udarila ob rob. Rdeča kakor razbeljeno železo je bila v lica; prsi so se ji vzdigovale, kakor bi pojemale.

Skočil je k njej in jo zgrabil z obema rokama za ramena.

"Melita, Melita!"

Tresel jo je, dokler ni odprla oči.

"Kaj ti je, Melita?"

Nič odgovora, le trepalnice so se spet zaprle do polovice.

"Melita, lepo te prosim, govori, Melita!"

Trešč se, jo je položil na posteljo in se v naglici oblekel.

"Melita, grem po zdravnik. Ka..." je rekel in obstal brez moči in nemo pri postelji.

Melita je čisto zaprla oči; roke ji je stisnil krč. Polglasno je sanjala:

"Prej je šel gori, sedaj mora priti z one strani... Obljubil je, da pride vsak večer... Z belo palico in panama-slammikom..."

Utihišla je, bolešno se je obrnila.

"Moj Bog, ne sreče, ne, ne..."

In čez nekaj časa:

"Ali ga vidiš?... Kateri? Kateri?... O, ne pokažem ti ga... nikoli..." Zveržen smehljal je preletel brezkrvne ustnice.

"Čeprav ga ni, pa je morda vendarle... v mojem srcu..."

Oče se je prijel za glavo in ni mogel nikamor. Potrkal je s palico sosedom in odšel.

Brez besed je obsedel oče ob postelji in buljil v njen obraz, pod katerim so valovali vulkani.

Drugi dan Melite ni bilo v šolo in nikoli več. Ko je za silo ozdravela, jo je oče poslal v samotno zdravilišče. Poročali so mu od tam, da ji je zlasti, kadar je mlaj, posebno hudo.

Ameriški avti zmagali v ruski dirki.

Moskva, 12. sept. — Prva avtomobilska dirka v sovjetski Rusiji je bila včeraj končana. Avtomobili, ki so naredili več kot 5000 kilometrov poti, so se vrnili v Moskvo. V tekmi je bilo okrog 2000 avtov. Avtomobili ameriškega izdelka so zmagali.

POTREBUJE SE TAKOJ

pri dobri družini služkinja. Prednost ima tista, ki razume v kuhinji. Na starost se ne gleda. Dobra plača. Služba v Milwaukee, naslov se izve pri upravnštvu: Služkinja, 2657 So. Lawndale ave., Chicago, Ill. — (Adv.)

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas, kuhani vedno le najboljši in najcenejši.

Grocerijam, sladničarjem in v prodajalne železnice damo primeren popust pri večjih naročilih. Pišite po informacije na:

FRANK OGLAR, 6481 Superior Avenue, Cleveland, O.

ALI ČITATE

dobre knjige?

Tedaj naročite knjige Književne matice

S. N. P. J.

Človeku je potrebna duševna hrana kakor telesna. Največje zlo za delavca je neznanje. Čimbolj je delavec neveden, tembolj ga izkoriščajo od vseh strani. Dobra knjiga je največji sovražnik nevednosti in duševne teme. Delavec se mora učiti; vzeti si mora sam, česar mu ni dala revna šola. Citati mora dobre knjige.

Ako ste ukaželjni, če hrepenite po izobrazbi in duševnem razvedrilu, ako želite čitati povesti iz delavskega življenja, spoznati nekatere naravne resnice in če se hočete seznaniti s temeljnimi pogoji angleškega jezika, naročite si sledeče knjige:

Slovensko-angleška slovnica	\$2.00
Zajedalc	1.75
Zakon biogenezije	1.50
Jimmie Higgins	1.00
Pater Malaventura	1.50

Kdor naroči Zajedalc in Zakon biogenezije skupaj, dobi obe knjigi za tri dolarje.

Vse te knjige so lično in trpežno vezane. Poština je všteta. Naročilu priložite denar.

Naročila za vse gori omenjene knjige prejema

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

2657 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

— Tukaj boš varen! — je brat izjavil brez pomišljanja. Ze več od časa se je bavil z načrtom, da bi postavil pokrito skladišče za les, zdaj mu je došel brat kakor nalašč. Tudi v trgovini bi mu lahko pomagal.

— Varen? — je odgovoril Ivan Slak. — V mestu bi bil bolj. Najprej si moram dobiti službo, brez nje sem vedno sumljiv!

— Kar nič ne skrbi, v zimskih mesecih imajo ljudje na deželi malo dela. Če bi šlo na to, so tri četrtine sumljive!

Tudi njih trgovina z lesom je v najhujših zimskih mesecih počivala, zato je bil čas toliko ugodnejši za zgradbo skladišča. Ko je mladi gospodar razložil svojo misel, je bilo starejšemu bratu kakor nalašč. Napravil je načrt, in ker je bilo vreme suho in delavci pri rokah, so z delom kmalu začeli. Vodil ga je ubežnik sam in ljudje so se hitro prepričali, da je le radi tega dela prišel domov.

Vendar je bil Slak prve tedne, kakor na trnju. Ni se pokazal v vas, če ni imel prav važnega opravka. Vsak čas je pričakoval, da se pojavijo na dvorišču vojaki ter ga vklenejo. Posebno noči se je bal, ker je vedel, da najrajši prekljujejo ponoči. Ko pa je videl, da so prešli tedni in da se nihče ni zanima zanj, se je popolnoma pomiril. Rešila ga je tastova zvitost, ker je s svojimi razlagami zasledovalcem popolnoma zmešal načrte, pa tudi splošen nered, ki je vladal v deželi in ki mu dolgo niso bili novi oblastniki kos.

Namesto da bi šel v družbo, je zvečer bral časnik, brez katerega ni mogel biti, ali pa se je razgovarjal z očetom, s katerim se je bolje razumel, kakor je mislil, ko je — ubežnik — prestopil prag tega doma. Le hladnosti, one računajoče, kakor bi ne bilo na svetu ničesar večjega in važnejšega od denarja, le te mu ni mogel odpustiti. Z bratom je malo občeval, ker je ta podnevi sedel pri računi, zvečer pa je najrajši mahnil v gostilno. Prav pogosto je šel v Gorico in ubežnik je kmalu iztaknil, da nekaj kuje. Povedali so mu, da so se ob polomu države nekateri možje v imenu nezadovoljnih občinarjev z orožjem v roki polastili občinske uprave in zadali s tem najramotnejši udarec mlademu veljaku, ki je s svojimi podajaci vso vojno gospodaril v občini sam. Zdaj se niso hoteli umakniti in Slak je napel vse sile, da bi jih izpodnesel. Nasproti bratu je sicer neumljivo smešil vojaštvo, ki je vladalo v deželi, posebno mlade častnike, vendar se je sumljivo družil z njimi, da so ga vabili celo na svoje večerje. Sicer se jim je izognil, češ, da mora v Gorico, v Trst ali kam drugam na trgovini, vendar so odprte Slakove oči kmalu spoznale, kam hoče mladi mož. Ona rana se mu ni hotela več zaceliti in mnogokrat je pripovedoval doma z velikim zadovoljstvom, kako si novi občinski gospodarji sami izpodkopljujejo tla s svojo napeto trdovratnostjo nasproti vojaški upravi. Zadovoljno si je mel roke.

V resnici je sam najbolj pritiskal na vojaško oblast, naj odslavi one vsiljence, ki so mu bili prevzeli moč v občini, vendar ni šlo tako naglo, kakor je sam želel. Obljubili so mu sicer vse, a dejanja ni bilo in veljaku je vstajal sum, da tudi njemu ne zaupajo popolnoma. Šele nekaj pred novim letom so mu naročili, naj si izbere sedem mož, ki bi mu pomagali pri upravi občine. Veljak se je sicer trudil, tem bolj, ker je bil že obljudil prejšnjim možem, da se vsi povrnejo na svoje stolčke, zdaj pa je moral večino pustiti na cedilu.

Kar vse jim vrzi nazaj! mu je nekaj govorilo; ti vsaj ne bo treba hoditi med ljudi kakor človeku, ki nima poštenih rok! Toda naposled je vendar ugriznil v kisko jabolko.

O priliki je tudi brata povprašal, kako misli o vsej stvari. Ta je pa se tedaj obsojal, ko je videl, kako je začel mešetariti. Ali mu je bilo treba? Zgolj maščevalnost in častihlepje sta ga pognali v to umazano igro in še druge

je potegnil s seboj, ki bi bili sicer ohranili svojo čast.

— Da bodo takozvani občinski zastop od strani, je že zdaj gotovo, — je razlagal bratu Ivanu. — Za nas pa ni vseeno, ali postavijo upravitelja, ki niti našega jezika ne zna, ali če pustijo upravo v naših rokah!

— Če ne poznajo nikakega zakona več, je najbolje, da se razmere kolikor mogoče poostrijo. Tem prej se pokaže, da tako ne more iti naprej!

— Pa škoda, ki jo ima vsa občina?

— Prav škoda bo dokazala nevzdržnost!

— Ljudje pa se bojiijo škode!

— To je oportunistem! Manjša škoda se bodo ubranili, večja pa bo nastala šele s tem!

Samo, da je kratkovidni ne opazijo!

— Zgrešeno! Šele s tem, da imamo občno v rokah, lahko pokažemo, kaj ljudje terjajo.

— Že, ko bi vas vsak čas spet lahko ne odstavili! Milost je pa vedno milost!

Mladi veljak se je segrel.

— To je vendar naša pravica! Ali nismo pravilno izvoljeni?

— Da, ali doba je potekla!

— Zakaj ne razpišejo volitev?

Militarizem in volitve! Ali res ne vidiš nasprotja? Sila ne pozna prava, a kdor je brez orožja, mu je pravo edina moč, čeprav negotova.

— Teorija! Kje pa je tisto pravo danes?

Mladi Slak se je razburil, starejši pa je bil čisto miren.

— To je! So pravice, ki jih lahko poho-dijo, začasno, ki pa jih ne bodo nikdar zatrili! Te pravice moramo braniti!

— Radoveden sem, kako jih bomo branili?

— Predvsem tako, da milosti ne sprejemamo!

— A tako! — pravi naglo, pa se hitro zataji. Vzame časnik in ne govori več. Skuša brati, pa mu venomer zvenijo bratove besede v glavi.

Resnica v oči kolje! je pomislil ubežnik, ko je opazil, kako je mladi gospodar slabe volje po tem razgovoru. Vse drugače je voščil "lahko noč" kakor ponavadi, ko se je odpravil spat.

Previden bodi! je govorilo nekaj gostu. Brat je ves nervozno napet, odkar to plete. Bori se sam s sabo in vest mu gotovo ne da miru!

Prešli so nekateri dnevi in vsa občina je vedela, da ima Slak že v rokah dekret, s katerim prevzame spet občinsko upravo. Ljudje so mrmrali in po gostilnah, ki so bile vedno polne, ker so vsi podjetnejši ob polomu na lahko nabrali denarja in ga zdaj prav tako brezskrbno razsipali, po gostilnah je bil vik in krik in grožnje. Mladi veljak pa je vse zvedel, ker so mu novice pridno znašali na dom delomrznih podajaci. Razburjalo ga je, napil se je od jeze in ko je prišel zvečer domov, je bil ves zaripel v obraz od preobile pijače. Večerjati ni hotel, sunil je po mizi krožnik, ko ga je mati postavila predenj.

— Kaj to pomeni, Mirko? — je vprašala u-žaljena. Videlo se je, da se ga nekoliko boji, kakršen je.

— Lačen nisem! — se je jezil, kakor bi bili vsi krivi, in privlekel časnik iz kratkega kožuha, ki ga je menda pozabil sleči.

— Kaj ti je pravzaprav? — je vprašal stade-trdo.

— Pravzaprav nič! — je odgovarjal sin odurno ujedljivo. — Tu berite!

— Beri ti! — pravi oče Ivanu. — Beri na glas!

Slak vzame časnik, pogleda Mirka in bere. Bil je kratek dopis, s katerim je nekdo previdno očital "sumljive zveze" in sramotne spletke narodnim veljakom radi županstva v občini. Ni omenjal sicer nikakih imen, vendar je bil člančič tako prozoren, da je bilo mogoče s prstom pokazati grešnika.

— To da te toliko razburja? — pravi oče.

— To? Si pa res še mlad! Kaj pa je takega, da bi moral tako prekipeti? Če ti hujšega ne očitaš!

Sin bulji vanj in ne more prav razumeti. — Nearavno je! — vzplamti in bije s pestjo po mizi, da odmeva. Nasilen je in brezobziren, ni ga mogoče obvladati.

(Dalje prihodnjik.)

NAROČNIKI POZO

Znamenje (Aug. 31.-19 pomeni, da vam je naroč potekla ta dan. Pone- jo pravočasno, da vam ne ustavimo. Ako list prejmete, je mogoče v- ljen, ker ni bil plačan. je vaš list plačan in g- prejmete, je mogoče v- ljen vsled napačnega n- va, pišite nam dopisnic navedite stari in novi slov.

Naši zastopniki so vsi štveni tajniki in drugi stopniki, pri katerih l- plačate naročnino.

Naročnina za celo le- \$5.00 in za pol leta pa \$3.80. Člani S. N. P. J. plača- pol leta \$1.90 in za celo \$3.80.

Za mesto Chicago in- ceno za leto \$6.50, pol \$3.25, za člane \$5.30.

Za Evropo stane za p- ta \$4.00, za vse leto pa \$

Tednik stane za Ev- \$1.70. Člani doplačajo 50c za poštino.

Naročnino lahko tudi mi pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO

"PROSVETA"

2657 S. Lawndale Av-

CHICAGO, ILL.

PRODA SE

lepo moderno urejena dvo- stropna iz opeke sezidana 2x5 sob in prtiljiče. Proda- zelo nizki ceni, hiti. Oglasit- osebno v gornjem nadstr- pri lastniku na: 5326 W. 2 Place, Cicero, Ill. (Ad)

Proti bolečinam

v hrbtu, straneh, kolkih in v prsih, na otekline in krče rabite

Severa's
Gothardol

Hišni liniment za mazanje zunaj ki hitro prežene revmatične in nevralgične bolečine.

Cena \$0 in 60 centov.

Zahtevajte najprej pri lekarni

W. E. SEVERA CO
CEDAR RAPIDS, IOWA